

Informační Bulletin

České Statistické Společnosti

číslo 4, ročník 16, leden 2006

NEJVĚTŠÍ ČECH...?

Stanislav Komenda

Vyhlášenou televizní soutěž sotva může kriticky uvažující člověk brát vážně – ať už by byl jakékoliv národnosti. Důvod je prostý, třebaže si ho je v televizi asi jen málokdo vědom; obávám se, že kritické myšlení není pro lidi vymýšlející program televizního vysílání jejich parketou. Seřadit osobnosti z jisté množiny vyžaduje jejich seřazení v *multidimenzionálním*, tj. *mnoho-rozměrném prostoru*. Existují sice postupy, jak to provést, jejich aplikace je však rozhodně netriviální - a v televizním prostředí proto neproveditelná. Navíc se dá předpokládat, že místo pečlivého (tj. pracného, zdoluhavého a navíc nutně subjektivního) měření kvantity specifických kvalit uvažovaných jedinců budou hodnotitelé masivně ovlivňováni ozvěnou mediálního ozvučení jejich životních příběhů. Jistě by bylo nepřipadné pomíjet *korelaci obrazů s originálem*; nemělo by se však rozhodně zapomínat na požadavek *nezávislosti dílčích aspektů hodnocení*. Ten ovšem žádná televizní anketa respektovat nedokáže.

Seřazovat lidi v *jediné dimenzi* je snadné, a provádíme to docela běžně. Dovolte mi uvést příklad: zatímco Češi si lámou hlavu se svým největším Č., máme my Moravané v téhle záležitosti naprosto jasno; největším Moravanem je prokazatelně *hanácké obr Josef Drásal*, jehož výšku si může přeměřit každý, kdo se dostaví do příslušného olomouckého muzea (během otvírací doby) s krejčovským metrem v kapse; odměnou mu bude naměřených 238 cm. Josef Drásal existoval jako osoba z masa a krve na rozdíl od českých velikánů Jára

da Cimrmana a Josefa Švejka, kteří jsou produkty (sice obdivuhodné), ale přece jen pouhé fantazie. Na Hané máme tedy problém největšího člověka vyřešen. Největší Čech je samozřejmě Moravák.

Známé přísloví říká, že *jedna vlašovička jaro nedělá*. Právě tak je pravda, že velikost národa nedělá její *největší velikán*. Ani v tom případě ne, kdyby bylo možné nějak rozumně tuhle velikost odměřit. Z mnoha různých (a rozumných) důvodů by bylo důležitější vědět, *jak velký je průměrný Čech*. Ne v centimetrech tělesné výšky, ale v onom nejasně, rozmazaně, mlhavě, *fuzzy* způsobem definovaném multidimenzionálním prostoru lidské osobnosti. Jak velký je ten průměrný Čech ve srovnání s průměrným Rakušanem, Němcem, Američanem. Protože teprve takové srovnání vypovídá o tom, jací jsou Češi ve srovnání s Rakušany, Němci, Američany. A to je, oč na tomhle světě běží.

Všimněte si, prosím, že o takové srovnání v multidimenzionálním prostoru se nepokoušíme. Přestože nedávno vyšla na toto téma kniha dokonce českých autorů. Její čtení ovšem vyžaduje gramotnost, kterou nevládnou nejenom v českých televizích. Matematickou, pravděpodobnostní a statistickou gramotnost. Znalost maticového počtu, operací s determinanty a náhodnými veličinami. Tohle ovšem v televizích předvádět nemohou a nahrazují to proto mlhavým blábolením o českých osobnostech.

Mezinárodní porovnávání svého češství běžně provádíme zase v oněch vybraných jednotlivých dimenzích. V dimenzi *zkorumpovanosti* například, v níž dosahujeme pozoruhodných výsledků. Natolik pozoruhodných, že to znepokojuje i Evropskou unii, která nás nedávno neprozřetelně přivinula na svou bruselskou byrokraticky košatou hrud'. V dimenzi soudnictví, jehož neschopnost, respektive schopnost řešit své kauzy až do vyměření účastníků soudních sporů, se stala světově proslulou. V dimenzi manažerské nemohoucnosti české vlády a českého parlamentu, prohrávajících v mezinárodních arbitrážích podstatnou část národního jmění. Podvodníci světového i okresního formátu si tímto způsobem soustavně předávají své zkušenosti a vylepšují své apanáže. Proslulost České republiky je v tomto kontextu rozhodně prvotřídní; je to proslulost *dojné krávy, která je ve světě kdekomu za vola*. K oněm dimenzím *české národní excelence* patří i míra zločinnosti v jejím propojení na policii, justici a politiku. *Al Capone* by své české žáky rozhodně pochválil.

Poznámka redakce: Příspěvek byl s laskavým svolením autora převzat z jeho elektronické sbírky LIBER CATENATUS (Úvahy o životě a přilehlém okolí), kterou naleznete na adrese <http://liber.upol.cz/>

✉komenda@tunw.upol.cz

PROBLEMATIKA OFICIÁLNÍ STATISTIKY V ORGÁNECH MEZINÁRODNÍHO STATISTICKÉHO INSTITUTU A ČINNOST ČESKÉ STATISTICKÉ SPOLEČNOSTI

Jaroslav Češka

ISI a Mezinárodní sdružení pro oficiální statistiku

Problematika oficiální statistiky se stala předmětem samostatných konferencí pořádaných Mezinárodním sdružením pro oficiální statistiku (IAOS) po svém ustavení na zasedání Mezinárodního statistického institutu v Amsterdamu v roce 1985.

Zřízení uvedené nové sekce Mezinárodního statistického institutu (ISI) předcházelo projednání zprávy Ad hoc výboru¹ pro oficiální statistiku a jeho jednomyslného doporučení na zřízení této sekce na zasedání ISI v Madridu v roce 1983.

Na zasedání ISI v Tokiu v roce 1987, které bylo prvním zasedáním institutu po ustavení IAOS, byla proto věnována zvláštní pozornost důležitým otázkám oficiální statistiky a příspěvkům členů ISI a IAOS. V souboru vyžádaných přednášek (Invited papers) v problémovém okruhu *Trendy v oficiální statistice a některé otázky budoucnosti oficiální statistiky*, byli účastníci uvedeného zasedání také seznámeni s problematikou oficiální statistiky a jejím vývojem v sedmdesátých a osmdesátých letech v Československu.

První samostatná konference IAOS se uskutečnila v Římě v roce 1988. Od této první konference jsou další konference organizovány ve dvouletých intervalech, a to v letech, kdy nejsou konána zasedání ISI, která, jak známo, se opakují rovněž ve dvouletých intervalech. Pořádání samostatných konferencí IAOS však neomezuje pozornost věnovanou problematice oficiální statistiky na zasedání ISI, kde IAOS, obdobně jako jiné sekce, zajišťuje programovou gesci u zvolených témat samostatně nebo ve spolupráci s dalšími sekcemi ISI.

Vedle pravidelných konferencí pořádaných IAOS v součinnosti s národními statistickými úřady se uskutečňují i některé další věnované problémům oficiální statistiky. Zvláštní význam zde mají satelitní konference organizované národními statistickými úřady v návaznosti na zasedání ISI, která se konají ve stejné nebo v teritoriálně blízkých zemích.

¹Výboru předsedal P.J. Bjerve, významný norský statistik a předseda Norského statistického úřadu.

Příkladem zdařilé satelitní konference uskutečněné v posledních letech, s jejímž obsahem je účelné statistické odborníky – členy České statistické společnosti seznámit, je konference konaná ve Štětíně v roce 2003. Tato konference byla organizována Polským statistickým úřadem ve spolupráci s Mezinárodním statistickým institutem jako satelitní k 54. zasedání ISI v Berlíně v srpnu 2003, kterému předcházela.

Odborný program satelitní konference k problematice oficiální statistiky zahrnoval následující tématické okruhy:

1. Identifikace změn – nová prostředí pro oficiální statistiku.
2. Vliv nové techniky a postupů na statistické činnosti a organizaci statistické služby.
3. Funkce a struktura statistických organizací – statistických úřadů i jejich orgánů.
4. Problematika kvality oficiální statistiky.
5. Pracovníci (osazenstvo) národních statistických úřadů.
6. Rozšiřování statistických informací v moderní společnosti.
7. Uživatelé oficiálních statistik.
8. Strategické plánování a řízení ve statistických úřadech.

V rámci prvního tématického okruhu vystoupil D. Garvey z Irského statistického úřadu s příspěvkem *New Challenges for the Management of National Offices* a H. Jeskanen-Sundström z Finského statistického úřadu s příspěvkem *Identifying the Needs for Change and Adjusting to Them in the Management Systems of NSIs*. Ve druhém problémovém okruhu vystoupil D. Trewin s příspěvkem *Impact of Technologies on Statistical Offices*, G. Bruinooge z Holandského statistického úřadu s příspěvkem *New Technology: Process Transformation and Organizational Adaptation in Business Statistics* a statističtí odborníci z Maďarského statistického úřadu Z. Papp a P. Pukli s příspěvkem *Fundamental Changes: From the Computer Based Data Capture to the Data Warehouse*. V části věnované funkcím a struktuře statistických orgánů vystoupil P. Lehohla ze Statistického úřadu Jihoafrické republiky s příspěvkem *Challenges of Managing a Statistics Office and Statistics System under Rapid Change*, A. Žigure ze statistického úřadu Lotyšska s příspěvkem *Shaping a Statistical System for the Future: the Case of Latvia* a Willem de Vries ze Statistického úřadu OSN s příspěvkem *Functions and Structures of Statistical Organizations*. Problematice kvality oficiální statistiky, pracovníků statistických úřadů a rozšiřování statistických informací byla věnována řada příspěvků zejména z Polského statistického úřadu. Vystoupili: T. Toczyński s příspěvkem *Quality Aspects in Statistics: Poland's Transformation Period Experiences*, J. Oleński s příspěvkem *Education of Official Statisticians for*

Global Information Society a T. Walczak s příspěvkem *Dissemination Policy of the NSI in a Knowledge-based Society*. K těmto tématickým okruhům lze přiřadit i další příspěvky, zejména J. Rytén(a) z Kanadského statistického úřadu *Quality, Credibility, Theory and Slogans*, O. Crocichi z Eurostat(u) *Responsibility and Empowerment: The Case of a Eurostat Unit*, H. Brünger(a) ze Statistické divize EHK OSN *Dissemination of Official Statistics in an Environment of Information Overload*. V oblasti problematiky rozšiřování uživatelů oficiálních statistik lze uvést příspěvek J. Lamel(a) z Evropského poradního výboru pro statistické informace z Rakouska *Statistics for the Citizens of Europe*. V tématickém okruhu strategického plánování a řízení ve statistických úřadech vystoupili se svými příspěvky L. Cook ze Statistického úřadu Velké Británie *Strategic Planning in Statistical Offices: Some Insight from the UK Experience* a J. Plovsing z Dánského statistického úřadu s příspěvkem *Strategy Planning and Management at Statistics Denmark*.

Jednání uvedené konference ukázalo různou složitost podmínek, v nichž působí orgány oficiální statistiky. Národní statistické úřady musí uzpůsobovat svoji činnost změnám ve vnějším prostředí s různou věcnou povahou a intenzitou i redukcím rozpočtů. Zvýšená pozornost v příspěvcích na uvedené konferenci byla proto věnována efektivnějšímu využívání technických prostředků, metodám práce a statistickým postupům, účinnější organizaci a kvalitě statistické práce i různým racionalizačním opatřením, zaměřeným k tomu, aby orgány oficiální statistiky obstály v nových náročných podmínkách pro zajišťování potřeb uživatelů.

Podrobnější pojednání o obsahu jednotlivých vystoupení na uvedené konferenci přesahuje rámec tohoto příspěvku. Případné zájemce odkazují proto na Ústřední statistickou knihovnu ČSÚ, kde je k dispozici příslušný dokument *Examining the Essential Functions of Statistical Organizations* z uvedené konference. Příspěvky byly rovněž zveřejněny v časopise Polské statistické společnosti, který je rovněž přístupný ve statistické knihovně ČSÚ.

Úloha statistické společnosti při podpoře oficiální statistiky

Zajímavým příspěvkem, který byl přednesen na výše uvedené konferenci, byl příspěvek D. Lievesley, ředitelky Statistického institutu UNESCO. D. Lievesley se zaměřila ve svém příspěvku *The Role of a Professional Society in Support of Official Statistics* na zkoumání a posouzení uvedeného vztahu na základě zkušeností v Královské statistické společnosti (RSS) ve vztahu k systému oficiální statistiky Velké Británie. Některé z poznatků mohou být relevantní a využitelné v případě, že Česká statistická společnost se bude zamýšlet nad zaměřením své budoucí činnosti, a je proto vhodné s obsahem tohoto příspěvku se více seznámit.

V úvodu svého příspěvku D. Lievesley poukázala na změny, které se uskutečnily v posledních letech v orgánech Britské oficiální statistiky, tj. přeměna vládní statistické služby na národní statistickou službu, zřízení Statistické komise v červnu r. 2000 a její působnost ve vztahu k pracovním plánům Národní statistiky i opatřením a akcím, které významným změnám v oficiální statistice předcházely. Zdůraznila, že RSS vyjadřovala dlouhodobě podporu nezávislé statistické službě i stanovisky, že taková služba, bez nežádoucích politických zásahů, je nezbytným základem k udržení „zdravé“ demokracie.

Vize budoucího vývoje národní statistiky

V nedávné době RSS publikovala svoji vlastní „vizi“ k vývoji Národní statistiky, která zavazuje Společnost usilovat o další zlepšení národních statistik, a to:

- Usilovat o vytváření příznivého prostředí podporujícího další úspěšný rozvoj Národní statistiky.
- Poskytovat forum k diskusi o všech otázkách, včetně metodologických, týkajících se zdokonalení, rozvoje a větší přístupnosti národních statistických údajů.
- Hledat cesty a způsoby k podpoře kvality, integrity a přístupu veřejnosti k národním statistikám.
- Odsuzovat špatnou praxi bez obav nebo prospěchu.
- Nabízet aktivní podporu v případech jakýchkoliv hrozeb, kterým mohou čelit pracovníci statistické služby, pokud jde o jejich profesionální integritu.

Vztah RSS k vedoucímu národního statistického úřadu

Společnost musí udržovat delikátní rovnováhu mezi podporou vedoucího *National Statistician* (kterého vysoce oceňuje jako člena „Fellow“ Společnosti) a nezávislou možností vyjádřit zájem a názor, kdy je to vhodné. Není v zájmu společnosti, aby RSS oslabovala (podkopávala autoritu) vedoucího, a je proto nezbytné zajistit, aby se celá kritika opírala o dobrou informovanost a byla konstruktivní. Toto může být obtížné, neboť členové, kteří jsou činní mimo vládní úřady, nemusí mít přístup k úplným a nestranným informacím. Může to být ztíženo i tím, že členové RSS se účastní příslušných debat na dobrovolném základě a čas, který mohou věnovat vedle svého hlavního zaměstnání, je nutně omezen. Společnost vynakládá velké úsilí k zapojení „oficiálních“ statistiků do příslušných diskusí, aniž by se kompromitovalo jejich postavení.

Je nevyhnutelné, že členové RSS – jak z vládních tak i nevládních institucí – mají vlastní představy o oficiální statistice, a může být proto pro předsedu společnosti složité dospět k jednoznačnému názoru při rozdílných stanoviscích. Jako jiné profesionální společnosti čelí i RSS obtížné otázce, kdo může činit veřejná prohlášení jejím jménem. RSS využívá odpovídající mechanismus k určení svého stanoviska a k zajištění toho, že jen takové stanovisko je prezentováno veřejně. Pro otázky týkající se oficiální statistiky je tento proces zabezpečován *Pracovní skupinou pro národní statistiku (National Statistics Working Party)*, jejímž členem je také předseda RSS a která podléhá Statistické radě. Avšak i uvnitř pracovní skupiny mohou se vyskytovat otázky, jak dospět k rozhodnutím u doporučení RSS a zda je vhodné mít stanovisko RSS v případech, kde se vyskytuje značná rozmanitost názorů. Dilema zde spočívá v tom, že to může vyvolat konflikt s úsilím Společnosti podněcovat a podporovat individuální profesionální hlediska (názory profesionálních statistiků) při svobodném vyjadřování jejich názorů. Když Společnost usiluje zformulovat svá stanoviska, čelí dalším složitostem vzhledem ke geografické rozptýlenosti členů, k jejich osobnímu zaměření, i k různorodosti postojů k otázkám národní statistiky.

Doručování stanovisek společnosti

Jestliže Statistická společnost dospěje ke svému stanovisku, je nutno rozhodnout, jak to má být vyjádřeno a komu předloženo. V případě RSS jde o pět hlavních skupin příjemců: vedoucí Národní statistiky, předseda Národní statistické komise, příslušní ministři, členové společnosti a veřejnost. Výběr příjemce bude záviset na tom, čeho chce RSS dosáhnout, a to často bývá nejspornější aspekt činnosti *Pracovní skupiny Národní statistiky*. Někdy chce dosáhnout k největšímu počtu příjemců a zvolí tisk jako prostředníka. Je-li cílem vzbudit pozornost tisku, obezřetný jazyk statistiků není někdy dostatečný. Je politováníhodné, že britský tisk je (podle autorky) jednou z největších překážek v podpoře efektivního systému oficiální statistiky, více se zabývá překrucováním (manipulací s údaji), přehnaným a nepřiměřeným zjednodušováním a senzacemi, než aby podněcoval debaty odborníků. Zcela kontrastní situace je (podle autorky) na tomto úseku v Kanadě, kde tisk jak na celostátní tak i na místní úrovni publikuje vyvážené články o oficiální statistice (*Statistics Canada*).

Žádoucí budoucí vývoj by měl vést ke spolupráci RSS s vládní statistickou službou (ideálně zahrnující i Statistickou komisi UK) při statistickém školení pro pracovníky veřejných sdělovacích prostředků a k vytvoření káдру žurnalistů a reportérů dobře znalých a informovaných o oficiální statistice. Školení je rovněž vhodné pro klíčové členy RSS v tom, jak psát „press release“, při-

pravovat materiál pro tisk, jak si počínat při rozhovorech se zástupci tisku a jak si počínat jako mluvčí za Společnost, neboť není záruka, že toto vše dobře ovládají, přičemž i velmi dobře míněná úsilí mohou být zkruslována, ať již úmyslně nebo z jiných důvodů.

Takovým problémům čelí i jiné statistické společnosti, a byla by proto užitečná výměna a sdílení příslušných informací, případně koordinovaná ISI. Výměna zkušeností by byla velmi cenná při pomoci jiným zemím při rozvíjení uvedených školení uzpůsobených jejich podmínkám.

RSS jako debatní forum

RSS reprezentuje statistické odborníky ze všech oblastí, tedy oficiální (vládní), hospodářské a akademické. Může proto poskytovat ideální platformu pro diskuse o statistice ve veřejném zájmu, které se mohou zúčastňovat jak poskytovatelé tak i uživatelé statistik. Společnost uspořádala schůzky, na nichž byly projednány základní dokumenty (*Green and White papers*) národní statistické služby, základní rámcový dokument, etické zásady vládní statistické služby atd. Za uspořádání konzultací k základním statistickým dokumentům byla také společnost oceněna. Na základě žádosti Statistické komise RSS uspořádala jednodenní seminář pro nově jmenované členy Komise a k návrhu zásad a postupů v činnosti Komise. Při zajištění uvedeného úkolu RSS využila cennou pomoc statistických orgánů jiných zemí i Eurostatu.

RSS reprezentující stanoviska a názory uživatelů

V poslední době RSS vyvíjela úsilí v koordinaci řady uživatelských skupin, z nichž některé byly zřízeny pod patronací Statistické Rady UK, což však nemělo jednoznačný efekt. Všeobecně se má za to, že uživatelské skupiny mohou dosáhnout většího vlivu, jestliže sdílejí informace a zdroje a jestliže mají přístup k podpoře ze strany administrativy. RSS se obrátila na Hospodářskou a sociální výzkumnou radu (*UK Economic and Social Research Council*) o finanční pomoc k podpoře různých uživatelských skupin, což by umožnilo jejich účast na konzultacích vyvolaných vládními úřady.

Neformální (pravá, nefalšovaná) a efektivní uživatelská konzultace má podstatný význam pro posílení veřejné důvěry ve vztahu k Národní statistice, jejímž účelem je sloužit celé uživatelské skupině, včetně vládních orgánů, Parlamentu, podnikatelské sféry, akademické skupiny, samostatných analytiků a veřejnosti v širokém slova smyslu. Má podstatný význam, aby potřeby široké uživatelské skupiny se braly do úvahy a přihlédlo se k nim.

Konzultace s uživateli statistik

Je rovněž důležité uznat přínos ze zapojení uživatelů do všech etap statistického procesu, od určení programu a priorit, přes sběr statistických údajů, jejich analytické využití k interpretaci příslušných výsledků. Nedávný návrh protokolu o uživatelské konzultaci vypracovaný *Úřadem národní statistiky (Office for National Statistics)* se soustřeďuje na konzultaci o změnách v existujících údajových řadách, aniž se výslovně uznává, že je oprávněná potřeba udržovat s uživateli širší dialog o probíhajícím sběru údajů zabezpečujícím, že potřeby uživatelů jsou adekvátně uspokojovány a že jsou v souladu s nastalými změnami. Potřeba konzultací se rovněž týká otázek, o kterých údaje nejsou shromažďovány, a obdobně i údajů, které jsou shromažďovány, ale nejsou publikovány.

Uživatelé vyjadřují své názory na úplnost, kvalitu, včasnost, přístupnost, prezentaci údajů, na to, zda potřeba údajů je v rovnováze se zpravodajským břemenem. Uživatelská skupina může přispět zejména v následujících oblastech a problémových okruzích:

- a) Rozsah zkoumání oficiální statistiky, mezery a omezení.
- b) Význam specifických výsledků a v jakém rozsahu pokrývají zvláštní potřeby.
- c) Kvalita zvláštních výsledků – definováním kvality v nejširším pojetí.
- d) Přístupnost, prezentace (včetně textové interpretace) a rozšiřování výsledných údajů.
- e) Vnímání úplnosti týkající se jakéhokoliv aspektu oficiální statistiky.
- f) Strategické řízení, pracovní plány a priority.

Uživatelům je rovněž zapotřebí dát příležitost vyjádřit se ke statistické analýze a interpretacím statistických údajů. Příspěvky expertních uživatelů, zejména profesionálních statistiků mohou být velmi cenné.

Uživatelé v mezinárodním měřítku

Vzrůstající požadavky evropského statistického systému nepochybně omezují určitou volnost *Národního statistického úřadu UK*. Dosud se ukazuje malá snaha toto uznat a vysvětlit to uživatelům ve Velké Británii. Evropský konzultativní výbor pro statistické informace v hospodářské a sociální oblasti *Commité Consultatif Européen de l'Information Statistique dans les Domaines Economique et Sociale*², i když přínosný, nepředstavuje velmi efektivní mechanismus ke konzultacím s uživateli v členských státech.

Požadavky jiných mezinárodních organizací, jako např. Statistický institut UNESCO představuje dokonce větší „black box“ pro uživatele národních

²Viz přehled příspěvků na Satelitní konferenci uvedený výše.

statistik. Snad IAOS, představující jak uživatele tak i producenty oficiální statistiky na mezinárodní úrovni, může hrát efektivní úlohu v naznačeném směru.

RSS aktivně podporuje *Vládní statistickou službu UK* a *Evropský statistický úřad*, zejména v otevřenosti přístupu a jednání s dalšími statistickými společnostmi.

Zapojení uživatelů a určování priorit

Údaje shromažďované oficiálními orgány představují veřejnou hodnotu. Mnoho z dat nemůže být shromažďováno vně vládních a úředních orgánů, tedy jinými institucemi. Jsou shromažďovány s využitím dobré vůle veřejnosti a podniků a omezeními a cennými zdroji v chudších zemích. Přitom mohou mít klíčový význam pro mimovládní organizace a jednotlivce.

Navíc je třeba uvážit, že tyto statistiky nejsou důležité jen dnes, ale mají i kritickou historickou cenu a budou součástí kulturního dědictví. Je proto velmi důležité zajistit, aby uspokojily co nejvíce uživatelů, nejen ty, kteří jsou součástí vládní administrativy. Nedostatečné spojení mezi uživateli a producenty údajů je velkým problémem zejména v rozvojovém světě.

Z mého zkoumání uživatelských konzultací mám pocit, že se nevěnuje dostatečná pozornost prioritám v konzultaci. Konzultace vyžaduje čas a úsilí jak uživatelů tak i těch, kteří je produkují a nikdo z nás si nedovolí vynakládat prostředky za účelem každé malé změny. Proto větší pozornost k prioritám v konzultacích s otevřeným přístupem oceňujícím vklad od dotčených uživatelů. Pracovníci statistických orgánů někdy ignorují fakt, že uživatelé jsou často velmi zaneprázdněni a nemohou se nezbytně řídit časovým rozvrhem stanoveným pro konzultace.

V tomto duchu určení časového rozvrhu pro kontakt s uživateli je velmi důležité. Kontakty je žádoucí uskutečňovat v době, která je přirozená z hlediska uživatelského, spíše než když to vyhovuje tomu, kdo zpracovává a poskytuje příslušné statistiky. Jednou z překážek, která je pocíťována uživateli ve vztahu ke konzultacím, je nedostatek informací a alternativ zdrojových aplikací návrhů, který jim ponechává velmi omezenou volbu mimo schválení návrhů. V mnoha zemích se málo oceňuje fakt, že příslušní zainteresovaní uživatelé mohou podporovat a obhajovat potřebné zdroje pro statistiku. U uživatelů někdy vzniká dojem, že konzultace mají formální povahu.

Podpora kvality oficiálních statistik

Společenské poslání zahrnuje rozvíjení statistické disciplíny různými formami a její podporou v rozšiřování i podporou statistických znalostí a odpovídající kvalitní praktické činnosti, a to jak u „výrobců“ tak u uživatelů statistik

a také v celé společnosti. Jako „fellow professionals“ by členové RSS měli mít důležitý přínos v partnerství s vládní statistickou službou k zajištění, že statistická metodologie jak ve sběru dat, tak i v jejich analytickém využití odpovídá nejlepším standardům.

RSS podněcuje a podporuje odborníky oficiální statistiky aby předkládali své práce a příspěvky na pravidelných skupinových nebo místních schůzkách a konferencích RSS a rovněž v časopisech. Tím se RSS neodlišuje od jiných národních a mezinárodních statistických společností. Výzvy k přijetí členství v metodologickém výboru i jiných výborech zabývajících se kvalitou údajů a jejich analýzou jsou přijímány s velikou ochotou.

Překrývání mezer

V této části bylo poukázáno na prohlášení předsedy RSS P. Greena i některých dalších odborníků na diversitu statistické disciplíny a Statistické společnosti. P. Green poukázal na to, že různorodost statistiky a statistických aplikací dává intelektuální sílu, ale může znamenat také určitou strukturální slabost. Poukázal na určité nebezpečí, které může plynout z rozdělování aplikačních oblastí a zvýšeného důrazu na specializaci³.

Bylo rovněž poukázáno, že Spojené Národy mohou podporovat vytváření a efektivní fungování národních statistických společností. Finanční pomoc poskytovaná Statistickým úřadem OSN, která umožňuje statistikům z rozvojových zemí účastnit se zasedání ISI i jejich sekcí, se považuje za dobrý příklad takové pomoci.

Dosažené úspěchy a výzvy

I přes značný pokrok a výsledky, kterých bylo dosaženo v organizaci a praktické činnosti oficiální statistiky UK Velké Británie, RSS pokračuje v úsilí o další zdokonalování celého systému. To zahrnuje zejména:

- Potřebu statistické legislativy, která je považována za zásadní pro vytváření veřejné důvěry ve vztahu k oficiální statistice. Zákonná opora je rovněž důležitá pro postavení statistických odborníků odolávat různým „tlakům“ v jejich povinnosti objektivně informovat. RSS i na základě zkušeností jiných zemí bude usilovat, aby do statistické legislativy byly zapracovány *Základní principy oficiální statistiky* schválené orgány OSN.
- Ukončení praxe, kdy ministerstva mají dřívější přístup k statistickým publikacím a údajům vydávaným oficiální statistikou. Výsledkem to-

³Je nutno brát v úvahu, že jde o početně velkou společnost s dlouholetou tradicí

hoto postupu je, že veřejnosti nejsou vždy nestranně (neutrálně) interpretovány statistické údaje. Tato praxe je také považována za neakceptovatelnou ve většině zemí OECD.

- Potřebu zvětšit rozsah národní statistiky tak, aby byla zajišťována větší nestrannost a objektivnost při hodnocení výsledků v národním hospodářství v porovnání se stanovenými cíli a používání příslušných statistických ukazatelů.

Poznatky z konferencí IAOS a zkušenosti z činnosti britské Královské statistické společnosti mohou být nepochybně užitečné pro Českou statistickou společnost v zaměření její činnosti a působnosti, určování priorit v budoucím zaměření její praktické činnosti, při formování stanovisek k vážným otázkám oficiální statistiky ČR i zvýšení její aktivní úlohy zejména v úsecích, kde ČStS má nezastupitelnou úlohu jako zájmové sdružení statistických odborníků ze všech statistických oborů a aplikací, při přenášení poznatků uživatelů oficiálních statistik a ke zvýšení aktivní spolupráce s ČSÚ v celkovém zájmu oficiální statistiky a statistické disciplíny, pro kterou jsou nyní, po změnách ve vedení ČSÚ, velmi dobré předpoklady.

Některé z poznatků RSS, na které bylo poukázáno, jsou i v našich podmínkách obdobné. Setkáváme se s nimi například při zacházení s údaji oficiální statistiky ve veřejných sdělovacích prostředcích, v jejich výběru, dedukcích a interpretacích. I zde je, domnívám se, prostor pro aktivnější vystupování ČStS, aby se více respektoval odborných charakter statistických informací, posilovalo se odborné zacházení se statistickými údaji a aby ČStS k tomu pomáhala také nabádat.

Zvýšenou pozornost si zaslouží i zamyšlení, jak posílit zastoupení některých statistických oblastí ve vztahu k ISI i jeho sekcím tak, aby i z hlediska členství byla ČStS více vyvážená a měla i odpovídající potenciál ve vlastní struktuře. Obdobně to platí i ve vztahu k samotnému členství v ISI a jeho sekcích. I přesto, že máme řadu statistických odborníků, zastoupení členství statistických odborníků z ČR v některých sekcích ISI je doposud poměrně nízké.

Doporučuji uvedeným otázkám věnovat zvýšenou pozornost a uvážit za tím účelem i uspořádání zvláštní (programové aj.) konference a požádat vybrané členy ČStS o odpovídající příspěvky, které by iniciovaly příslušnou diskusi, výměnu názorů a umožnily formulovat praktické závěry.

Adresa: Ing. Jaroslav Češka, CSc., Přístoupimská 394, 108 00 Praha 10

PERSPECTIVES IN MODERN STATISTICAL INFERENCE III, WORKSHOP 2005

Marie Budíková

Ve dnech 18. – 22. července 2005 se v krásném prostředí renesančního zámku v Mikulově konala významná statistická akce *Perspectives in Modern Statistical Inference III, Workshop 2005*. Jednalo se o satelitní konferenci k 25. evropskému setkání statistiků (*European Meeting of Statisticians*), které proběhlo v norském hlavním městě Oslu od 24. do 28. července 2005. V roce 1998 se tento workshop konal v Praze a v roce 2002 v Brně. Tentokrát organizační výbor pod vedením prof. Ivany Horové vybral opravdu exkluzivní místo konání. Workshop společně uspořádaly Katedra pravděpodobnosti a statistiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Katedra aplikované matematiky Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Ústav statistiky a teorie pravděpodobnosti Technické univerzity ve Vídni, Jednota českých matematiků a fyziků a Česká statistická společnost. Konání workshopu podpořila celá řada sponzorů: AutoCont, Czech Software First s.r.o., Home Credit, Hotelová škola Mikulov, RSJ Invest, SC&C Partner a TriloByte. Podrobnější informace o této akci jsou dostupné na adrese http://www.math.muni.cz/workshop_2005.

Na workshop přijelo 113 účastníků (20 zvaných řečníků) z USA, Kanady, Austrálie, Jihoafrické republiky, Japonska a samozřejmě celé řady evropských zemí. Workshop byl zaměřen především na parametrické, semiparametrické a neparametrické statistické metody. Příspěvky (včetně těch, které byly prezentovány formou posterů) budou publikovány ve zvláštním čísle časopisu *Austrian Journal of Statistics*.

Workshop byl slavnostně zahájen v pondělí dopoledne za přítomnosti předsedkyně programového výboru prof. Jany Jurečkové, předsedkyně organizačního výboru prof. Ivany Horové a místostarosty města Mikulova Jaroslava Smečky. Jednání probíhalo jednak v hlavním sále zámku a jednak v menším sále zvaném Sala Terrena. K většině přednášek se rozvinula diskuse. Přesto však nedocházelo k výraznějším časovým posunům a rovněž změny programu byly jen minimální.

Workshop měl velmi bohatý doprovodný program. V pondělí večer byla pro účastníky uspořádána prohlídka mikulovského zámku včetně návštěvy vinařského muzea s obřím sudem o objemu 1014 hektolitrů a poté se zvaní řečníci a organizátoři sešli na večírku ve vinárně hotelu Zámeček. Úterní podvečer byl věnován prohlídce historického centra města spojené s návštěvou Ditrichsteinské hrobky, židovské čtvrti a židovského hřbitova. Na židovském

hřbitově se největšímu zájmu těšil tzv. rabínský vršek, kde jsou pohřbeni mikulovští rabíni, z nichž každý proslul konáním nějakých zázraků. Volné středeční odpoledne bylo možno využít buď k turistickému výletu na Pavlovské vrchy, běžně známé jako Pálava, nebo k návštěvě lednického zámku a zámeckého parku včetně výstupu po 302 schodech na minaret. Doprava od minaretu zpět k zámku proběhla velmi atraktivně – plavbou lodí po zámecké Dyji. Zastávky na nejzajímavějších místech plavby byly doprovázeny anglickým komentářem lodivoda. Paměťové karty digitálních fotoaparátů pasažérů lodi se úspěšně plnily zdařilými záběry romantických zákoutí parku, který je součástí Lednicko-valtického areálu, zařazeného do Fondu světového kulturního dědictví UNESCO. Za „zlatý hřeb“ společenského programu konference lze považovat konferenční večeri, která se uskutečnila ve čtvrtek ve vinném sklepě „U maršála“. Přítomen byl též sommelier, který podával velmi zajímavý výklad o jednotlivých druzích vína a dokonce předvedl otevírání vinné láhve šavlí. Každý z účastníků obdržel láhev kvalitního mikulovského vína. Zábava ve sklepě spojená s tancem pokračovala až do pozdních nočních hodin. A pak už byl pátek a po dopoledním programu následovalo slavnostní ukončení konference, po němž se účastníci rozjeli (ve většině případů však rozletěli) buď do svých domovů nebo pokračovali v cestě do Norska na 25. evropské setkání statistiků.

Organizátoři pečovali o účastníky konference po všech stránkách, dokonce pro ty, kteří bydleli v poněkud vzdáleném hotelu Zámeček zajistili každé ráno dopravu autobusem na zámek. O kávových přestávkách se podávala nejenom káva a čaj, ale též vynikající čerstvé koláčky různých druhů. Zvaní řečníci byli velmi potěšeni tím, že obdrželi nádhernou obrazovou publikaci o Mikulově.

Workshop se nesporně vydařil, jeho konání nepoznamenala žádná organizační či jiná závada a skutečně lze konstatovat, že vše proběhlo hladce. Organizátoři zaznamenali celou řadu pozitivních ohlasů jak na odbornou náplň konference tak na společenský program i atraktivní místo konání. Mikulov zapůsobil na účastníky konference opravdu velmi příznivým dojmem.

Adresa: RNDr. Marie Budíková, Dr., PřF MU, KAM, Janáčkovo nám 2a, 662 95 Brno

✉budikova@math.muni.cz

NĚKOLIK POSTŘEHŮ ZE SPOLEČNÉ SLOVENSKO-ČESKÉ STATISTICKÉ KONFERENCE PRASTAN 2005

Jitka Bartošová

PRASTRAN 2005 lze stručně vystihnout dvěma slovy: „Veni, vidi“. Tato společná Slovensko-Česká konference opravdu stála za to, abyste na ni přišli a uviděli (poslechli si) příspěvky i doprovodný kulturní program.

Konference PRASTAN byla tentokrát zarámována do překrásné scenérie okolních hor. Jednání probíhala ve dnech 10. - 15. června 2005 v hotelu Lesák v Tajově u Banské Bystrice. Na organizaci se podílela *Slovenská statistická a demografická spoločnosť* společně s *Českou statistickou společností, katedrou matematiky a deskriptivní geometrie Stavební fakulty STU, Bratislava, katedrou matematiky Fakulty přírodních věd UMB, Banská Bystrica, a Fakultou managementu UKo, Bratislava*. Programový výbor pod vedením pana profesora Beloslava Riečana připravil program tak, aby mohly zaznít jak otázky z oblasti výuky statistiky, tak i různorodé problémy teoretické, aplikační a historické. Ke hladkému průběhu konference přispěl nemalou měrou také organizační výbor. Kromě odborného přínosu byla konference bohatá na kulturní akce té nejvyšší kvality a ve chvilkách klidu se účastníci mohli rozhodnout také pro aktivní odpočinek na některé ze zajímavých turistických tras v okolí.

Průběh jednání konference

PRASTAN 2005 byl zahájen v sobotu dopoledne a pokračoval až do středy (do 12 hodin). Sobotní program byl dopoledne věnován problémům klasické výuky statistiky a pravděpodobnosti. Odpoledne pak proběhla diskuse o stavu a vývoji didaktiky na Slovensku a v Čechách. Nedělení referáty byly zaměřeny na poměrně nový a velmi zajímavý způsob výuky prostřednictvím virtuálních univerzit a e-learningu. Na průběhu jednání bylo vidět, že toto téma je široké a rozmanité a pro všechny účastníky (vesměs pedagogy) také velice zajímavé. Část příspěvků byla zaměřena na středoškolskou výuku, zbývající příspěvky se zabývaly současným vývojem výuky statistiky na českých a slovenských vysokých školách.

Pondělní dopoledne bylo věnováno aplikacím matematické statistiky, odpoledne se probíraly nové trendy ve statistice a pravděpodobnosti. Příspěvky, přednesené další den (v úterý) dopoledne, byly z oblasti numerické matematiky. Odpolední referáty byly věnovány aplikacím matematické pravděpodob-

nosti. Témata příspěvků, přednesených v posledním (středečním) bloku, byla zaměřena na využití nestandardních metod v pravděpodobnosti.

Jednání konference zahájil pan profesor Jaromír Antoch úvahami nad problémem, jak efektivně skloubit středoškolskou výuku programování s výukou pravděpodobnosti. Na tento příspěvek přímo navázali svými referáty další dva pedagogové z katedry pravděpodobnosti a matematické statistiky Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze – profesor Josef Štěpán a doktor Daniel Hlubinka. Pan profesor Štěpán se zamýšlel nad vhodným způsobem výuky základů pravděpodobnosti na středních školách, pan doktor Hlubinka se zaměřil na možnosti budování základů statistického myšlení u středoškoláků.

Další příspěvky byly zaměřeny na výuku statistiky na různých typech vysokých škol. Pan magistr Pavol Král informoval účastníky konference o náplni předmětů Statistika, Statistika1 a Statistika2 na Ekonomické fakultě Univerzity Matěje Bely v Banské Bystrici v letech 2001 – 2003. Velmi zajímavý byl referát paní docentky Dagmar Blatné, který byl zaměřen na přehled změn, nastávajících v současnosti ve výuce statistiky na Vysoké škole ekonomické v Praze. Účastníci se dozvěděli, že k těmto změnám dochází ze dvou důvodů. Prvním důvodem je zavedení nového statistického softwarového produktu (SAS), který má nahradit dosud používaný produkt (Statgraphics for Windows). Druhým závažným důvodem chystaných změn je přechod VŠE na evropský systém přenosu kreditů ETSC (European Credit Transfer and Accumulation System).

Bylo uvedeno, že program Statgraphics for Windows je sice velmi příjemný a jednoduchý na ovládání, výraznou nevýhodou je však jeho vysoká cena, která značně omezuje použití programu v praxi. Nevýhodou programu SAS je zase jeho obtížnější ovládání. Hrozí nebezpečí, že všichni studenti nedokáží tento program ve vymezeném čase zvládnout. Proto bylo rozhodnuto použít k výuce na VŠE jeho programovou nadstavbu (Enterprise Guide), která umožňuje využívat většinu procedur formou jednoduše ovladatelného rozhraní. Autorka konstatovala, že Enterprise Guide je ve srovnání se Statgraphicsem v některých partiích bohatší a v jiných naopak chudší. Problémem jsou však jeho výstupy, které jsou vesměs méně přehledné, a také vytvoření grafů je v tomto prostředí složitější.

Z referátu paní docentky Blatné dále vyplynulo, že Vysoká škola ekonomická v Praze je od roku 1998 členem CEMS (The Community of European Management Schools). Cílem škol, sdružených v CEMS, je vytvořit jednotnou síť univerzit a institucí, která by umožňovala bezproblémový přechod studentů z jedné školy na druhou. Proto VŠE připravuje plán změn výuky všech předmětů bakalářského stupně studia (včetně výuky statistiky) tak,

aby byly pokryty základní znalosti (The Common Body of Knowledge) všech 18-ti domén studijního programu ekonomických škol, zařazených v systému CEMS. Tyto změny se zásadně odrazí jak v obsahu tak i v hodinových dotacích. Pro statistiku, která je pouze součástí jedné z těchto osmnácti domén, z toho do budoucna plyne značné omezení dosavadní výuky.

Velmi ožehavým problémem současné výuky statistiky na vysokých školách se zabýval také příspěvek pana docenta Gejzy Dohnala, trefně nazvaný „Dilema chudého učitele (Pravděpodobnost bez statistiky nebo statistiku bez pravděpodobnosti?)“. Autor se v něm pokusil o řešení problému výuky statistiky při zcela nedostačující hodinové dotaci a minimálních znalostech matematiky. S tímto problémem se v současné době potýká mnoho vysokoškolských pedagogů, a to nejen ve státním ale i soukromém sektoru.

Z „nepedagogických“ referátů si účastníci konference mohli poslechnout např. nezapomenutelné příspěvky pana profesora Josefa Štěpána „*Birkhoffův problém č. 111 v současnosti*“, pana profesora Beloslava Riečana „*O entropii dynamických systémů*“ nebo pana docenta Jiřího Trešla „*Chaotic Time Series*“. Nesmírně zajímavý byl také referát pana doktora Ivana Saxla „*De Moivreova rozdělení*“, který posluchačům odkryl kousíček z bohaté historie statistiky. Protipól k výše uvedeným příspěvkům, které byly laděny teoreticky, tvořily referáty, založené na různých aplikacích statistických metod v praxi. Tímto „praktickým“ směrem se ubíral např. příspěvek paní doktorky Ivety Stankovičové „*Využitie metód hlbkovej analýzy dát v oblasti poistenia motorových vozidiel*“ nebo příspěvek Danuše Szokeové a Magdy Komorníkové „*Testovanie spoločných trendov v prietokoch slovenských riek*“.

Kulturní a společenské aktivity

Hned úvodní společný večer (v sobotu 11. června) naznačoval, že kulturní aktivity rozhodně nebudou svou úrovní zaostávat za odbornými. Patříčně společensky oděni a naladěni jsme se plni zvědavého očekávání vydali přistaveným autobusem do Banské Bystrice. Druhé premiérové představení Rossiniho opery *Barbier zo Sevilly* (*Lazbník Sevillský*) v banskobystrické Státní opeře nám připravilo hluboký zážitek, na který budeme dlouho vzpomínat. Svěží a moderní pojetí této stařícké komedie a vysoká úroveň pěveckých i hereckých výkonů nás vtáhly do děje. Zpěváci a herci v jedné osobě nás dokázali rozesmát a zároveň i potěšit.

V neděli tyto „kulturní hody“ pokračovaly varhanním koncertem, uspořádaným v banskobystrickém evangelickém kostele u příležitosti 255. výročí úmrtí velikána varhanní hudby, J. S. Bacha. Hlubokou úctou v nás vzbuzovala nejenom krása této hudby, ale také to, že na varhany nám hráli takoví významní slovenští matematici, jako pan profesor Riečan. Myslím, že nikdo z pří-

tomných nepochyboval o tom, že matematické nadání chodívá ruku v ruce s nadáním hudebním. Všechny uvedené skladby byly spojeny do jednotného celku poezií, citlivě recitovanou paní Evou Kelemenovou.

Po skončení koncertu, který v nás ještě dlouho příjemně odezníval, pokračoval nádherný nedělní den společenským večerem, uspořádaným v prostorách hotelu Lesák. Dalším neopakovatelným zážitkem společné konference se pro nás stala lidová hudba pana profesora Gejzy Wimmera a jeho dětí, která nás celým večerem provázela.

Závěr

Co lze říci na závěr? PRASTAN 2005 je za námi – ať žije STAKAN 2007! A protože budoucí (predikované) hodnoty jsou konstruovány na základě hodnot současných, lze z průběhu konference odvodit toto doporučení: Zajedte si na STAKAN 2007 a posuďte stav a vývoj této společné Česko-Slovenské, resp. Slovensko-České konference sami.

Adresa: RNDr. Jitka Bartošová, FM VŠE, FMI, Jarošovská 1117/II, 377 01 Jindřichův Hradec

✉ bartosov@fm.vse.cz

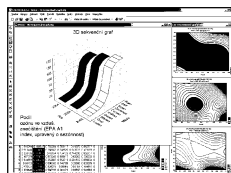
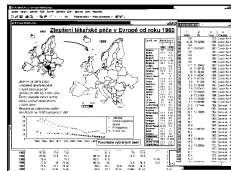
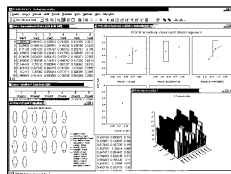
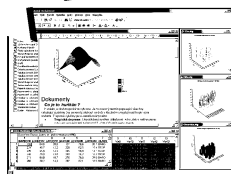
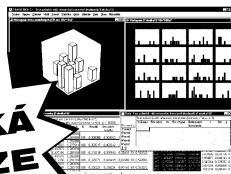
STATISTICA® CZ

analýza dat data mining řízení jakosti

Univerzální i specializované nástroje pro:

- ✓ Výzkum a vývoj
- ✓ Data mining
- ✓ Řízení jakosti
- ✓ Předpovědi
- ✓ Průzkum trhu a marketing
- ✓ Ekonomické a sociální vědy
- ✓ Finance a pojišťovnictví
- ✓ Průmysl
- ✓ Biomedicínský výzkum
- ✓ Farmakologii
- ✓ Spolupráci přes internet a mnoho dalších oblastí

ČESKÁ
VERZE

JEDINÝ profesionální
statistický software lokalizovaný
v ČEŠTINĚ

StatSoft®

StatSoft CR s.r.o., Podbabská 16, 160 00 Praha 6
tel. 233 325 006, fax 233 324 005, mobil 603 255 051
e-mail Info@StatSoft.cz, www.StatSoft.cz

STATISTICA získala nejvyšší hodnocení ve VŠECH srovnávacích studiích, v nichž byla posuzována, již od svého prvního uvedení na trh.

<i>Stanislav Komenda</i> , Největší Čech...?	1
<i>Jaroslav Češka</i> , ISI a Mezinárodní sdružení pro oficiální statistiku	3
<i>Marie Budíková</i> , Perspectives in Modern Statistical Inference III	13
<i>Jitka Bartošová</i> , Několik postřehů ze společné Slovensko-České statistické konference PRASTAN 2005	15

Informační Bulletin České statistické společnosti vychází čtyřikrát do roka v českém vydání. ISSN 1210 – 8022.

Předseda společnosti: Prof. RNDr. Jaromír Antoch, CSc., KPMS MFF UK Praha, Sokolovská 83, 186 75 Praha 8, e-mail: jaromir.antoch@mff.cuni.cz

Redakce: Doc. RNDr. Gejza Dohnal, CSc. a Mgr. Pavel Stríž;

e-mail: gejza.dohnal@fs.cvut.cz a striz@fame.utb.cz